

I.

V neděli 24. května 1863 se můj strýček, profesor Lidenbrock, vrátil poněkud překotně do svého domku v Königstrasse číslo 19, stojícího v jedné z nejstarších čtvrtí starobylého Hamburku.

Služka Marta si dozajista myslela, že její pán přijde později, protože oběd sotva začal probublávat na kuchyňských kamnech.

Dobrá, řekl jsem si v duchu, jestli strýček, který patřil k nejnetrpělivějším lidem, jaké jsem znal, dostane hlad, pak určitě začne křičet.

„Pan Lidenbrock už je zpátky?“ zvolala Marta s úžasem, když pootevřela dveře do jídelny.

„Ano, Marto. Ale s obědem si nelamte hlavu, máte spoustu času, vždyť ještě nejsou dvě hodiny. Na zvonici kostela svatého Michala teprve odbilo půl.“

„Tak proč se pan Lidenbrock vrátil?“

„Třeba nám to poví.“

„Už jde! Já se radši ztratím, pane Axeli, vyhubujte mu sám.“

A dobrácká Marta se vrátila zpátky do své kuchyňské laboratoře.

Zůstal jsem sám. Jenže vyhubovat nejzlostnějšímu profesorovi, jakého jsem kdy potkal, mi moje poněkud váhavá povaha nedovolovala. Chystal jsem se tedy, že se opatrně odeberu nahoru do svého pokoje, když vtom zaskřípaly venkovní dveře. Na dřevěném schodišti zadupaly velké nohy a pán domu proběhl jídelnou a řítit se do své pracovny. Cestou odhodil na stůl hůl s rukojetí připomínající louskáček na lískové ořechy a široký klobouk z hrubé plsti a netrpělivě na mě zavolal:

„Axeli, ke mně!“

Ještě jsem nestačil ani udělat krok a profesor na mě s daleko větší netrpělivostí zakřičel:

„Co je? Jak to, že tu už nejsi?“

Honem jsem pospíchal do pracovny svého obávaného pána.

Otto Lidenbrock nebyl zlý člověk, to rád dosvědčím, ale jestli se v nejbližší době nezmění, umře jako příšerný podivín.

Byl profesorem na Johanneu, kde vyučoval mineralogii, a pokaždé se při svých přednáškách jednou nebo dvakrát

hrozně rozčilil. Ne snad proto, že by si přál mít pozornější studenty nebo že by mu nevěnovali dostatečnou pozornost. Nestaral se ani o to, jestli ve svém oboru dosáhnou nějakých úspěchů; takové detaily ho vůbec nezajímaly. Abych použil termín z německé filozofie, přednášel „subjektivně“, to znamená pro sebe, a nikoliv pro druhé. Byl to sobecký vědec, studnice vědění, jejíž rumpál skřípal, když z ní chtěl někdo něco vytáhnout: ani slovo nazmar.

V Německu ostatně takových profesorů existuje několik.

Můj strýček se bohužel nemohl pochlubit srozumitelným vyjadřováním, hlavně pokud mluvil na veřejnosti, a to je pro každého řečníka závažný nedostatek. Při svých přednáškách se mnohdy zarazil a svedl bitvu s jedním z těch slov, která nechtějí vklouznout mezi rty a která se brání, nafukují a nakonec vyjdou z úst v podobě zaklení, což příliš vědecké není. Proto ty záchvaty hněvu.

V mineralogii existuje spousta napůl řeckých, napůl latinských výrazů, těžko vyslovitelných. Jejich drsnost dokáže poskvřnit rty básníkovy. Nechci o této vědě říkat nic špatného, to ani zdaleka, ale když má člověk co do činění s rhomboedickými krystalizacemi, retinasfaltovými pryskyřicemi, s ghelenity, tangasity, s olovnatými molybdany,

s titaničitými zirkmany, je i tomu nejohebnějšímu jazyku dovoleno občas klopýtnout.

Ve městě byla tato odpustitelná slabost mého strýce dostatečně známá a lidé jí často zneužívali. Když se na nějakých nebezpečných místech textu zaškobrtl a následně rozčilil, vysmívali se mu, což ani v Německu není známkou dobrého vychování. Na přednáškách profesora Lidenbrocka bývalo sice hodně posluchačů, to se musí přiznat, nicméně řada z nich tam chodila jen proto, aby se mohla pobavit jeho nádhernými záchvaty hněvu.

Ať tomu bylo jakkoliv, můj strýček byl – a to se nedá popřít – opravdový učenec. Ačkoliv někdy své vzorky rozbil, když je zkoušel příliš zprudka, měl talent geologa a všímavost mineraloga. Se svým kladívkem s ocelovou špičkou, s magnetickou jehlou, dmuchavkou a lahvičkou kyseliny dusičné se proměňoval v silnou osobnost. Podle lomu, vzhledu, tvrdosti, tavitelnosti, zvuku, vůně a chuti okamžitě dokázal zařadit jakýkoliv nerost mezi šest set druhů, které dnešní věda doposud poznala.

A tak bylo jméno profesora Lidenbrocka s úctou vyslovováno na gymnáziích i v národních společnostech. Pánové Humphry Davy, von Humboldt a kapitáni Franklin a Sabine za ním nikdy při svých návštěvách Hamburku neopomenuli

zajít. Pánové Becquerel, Ebelmen, Brewster, Dumas, Milne-Edwards a Sainte-Claire-Deville s ním rádi konzultovali ty nejsložitější otázky chemie. Tato věda mu za jeho výzkum dlužila mnohé. V roce 1853 vyšlo v Lipsku ve velkém fóliovém vydání s rytinami *Pojednání o transcendentní krystalografii*, jehož prodej však ani nedokázal pokrýt skutečné náklady.

Dodejme ještě, že můj strýček byl konzervátorem mineralogického muzea ruského velvyslance pana Struva, který vlastnil vzácnou sbírku evropského věhlasu.

Taková byla osobnost, která mě volala se značnou netrpělivostí. Představte si vysokého, hubeného muže železného zdraví a světlých vlasů, které mu dodávaly mnohem mladšího vzhledu. Jeho velké oči za brýlemi neustále neklidně tékaly; jeho tenký a dlouhý nos připomínal nabroušenou čepel. Zlí jazykové dokonce tvrdili, že je zmagnetizovaný a přitahuje železné piliny. Byla to čirá pomluva: přitahoval pouze šňupací tabák, ale po pravdě řečeno, ve velkém množství.

Jestliže dodám, že můj strýček kráčel matematicky přesnými kroky vyměřenými na půl sáhu, a když řeknu, že při chůzi svíral pevně zaťaté pěsti, budete ho znát už natolik dobře, že o jeho společnost nebudete stát.

Bydlel v malém domku v Königstrasse, postaveném částečně ze dřeva a částečně z cihel, s nápadným zubatým štítem. Z jeho okna se otvíral pohled na jeden z těch křivolakých vodních kanálů vedoucích středem nejstarší hamburské čtvrti, jež zůstala v roce 1842 díky shodě šťastných náhod uchráněna velkého požáru.

Doměk se, pravda, nakláněl tak, že působil dojmem, že se při každém závanu větru zřítí na kolemjdoucí. Šikmá střecha připomínala čepičku studenta z Jugendbundu posunutou na ucho. Smělé linie domu měly daleko k dokonalosti, ale vcelku to byla pevná stavba díky starému jilmu, zapuštěnému v průčelí, na němž na jaře rašily pupence a draly se do oken.

Můj strýček byl na německého profesora dost bohatý. Dům mu patřil celý, i s pozemkem a obsahem, čítajícím jeho sedmnáctiletou schovanku Margaretu, pocházející z Virland-ska, služku Martu a mě. Jako synovec a sirotek jsem se stal strýčkovým pomocníkem a laborantem při jeho výzkumech.

Přiznám se, že jsem se do geologické vědy zakouzl s chutí. V žilách mi kolovala krev mineraloga a ve společnosti drahocenných křemenů jsem se nikdy nenudil.

Zkrátka, člověk mohl žít v tomto domě v Königstrasse docela spokojeně, navzdory netrpělivosti jeho majitele,

protože i když měl strýček poněkud drsnější způsoby, o nic méně mě nemiloval. Ale neuměl čekat a byl netrpělivější než příroda.

Když v dubnu zasadil v salonu do majolikových květináčů rezedu nebo svlačec, každé ráno jim chodil popotahovat listy, aby urychlil jejich růst.

Povaha takového podivína vyžadovala naprostou poslušnost. Pospíchal jsem tedy do jeho pracovny.

II.

Pracovna připomínala muzeum. Nacházely se tu veškeré vzorky nerostné říše. Byly opatřené štítkem a pečlivě rozděleny na nerosty a horniny.

Jak dobře jsem tyto bibeloty mineralogické vědy znal! Místo abych se bavil s chlapci svého věku, často a s radostí jsem oprašoval všechny ty grafity, antracity, kamenné uhlí, lignit a rašelinu! A živice, pryskyřice a organické soli, na kterých nesmělo ulpět ani zrnko prachu! A kovy, počínaje železem a konče zlatem, jehož relativní cena mizela před absolutní rovností těchto vědeckých vzorků! Všechny tyto kameny by – kdyby se prodaly – stačily na úplnou rekonstrukci domu v Königstrasse a ještě by zbylo na větší pokoj, který bych si byl tak rád zařídil.

Ale když jsem do pracovny vstoupil tentokrát, vůbec jsem na tyhle skvosty nemyslel. V myšlenkách jsem se zabýval pouze strýčkem. Seděl ve svém velkém křesle potaženém

utrechtským sametem a v rukách držel knihu, kterou zkoumal s nejhlubším obdivem.

„To je panečku kniha! To je kniha!“ vykřikl.

Tento výkřik mi připomněl, že profesor Lidenbrock je ve volných chvílích náruživým milovníkem vzácných tisků. Knihy měly v jeho očích cenu pouze tehdy, jestliže se daly těžko sehnat nebo byly obtížně čitelné.

„Copak?“ řekl mi. „Ty to nevidíš? Tento učiněný poklad jsem našel dnes ráno v knihkupectví u žida Hevelia.“

„Je nádherná!“ odpověděl jsem s předstíraným nadšením.

Ve skutečnosti jsem vůbec netušil, proč si stará zažloutlá kniha s vybledlým písmem, vázaná zřejmě do hrubé teletiny, zaslouží takovou pozornost.

Profesorovo nadšení ale neustávalo.

„Podívej, není krásná?“ řekl a na položenou otázku si hned odpověděl. „Ano, je nádherná! A jak je vázaná! Jak se v ní snadno listuje! Ano, protože zůstane otevřená na kterékoliv stránce! A zavírá se dobře? Ano, protože desky tvoří s listy jednolitý celek a na žádném místě nic nevyčnívá ani neodstává! A na hřbetě nemá za sedm set let jedinou prasklinu! Na takovou vazbu by byli Bozerian, Closs nebo Purgold náležitě pyšní!“

Během svých slov starou knihu neustále otvíral a zavíral. Nemohl jsem udělat nic jiného než se zeptat na její obsah, přestože mě vůbec nezajímala.

„Jak se ta úžasná kniha jmenuje?“ zeptal jsem se ho s nadšením příliš přehnaným, než aby mohlo být přirozené.

„Toto dílo,“ odpověděl strýček rozjařeně, „se jmenuje *Heimskringla* a napsal ho slavný islandský spisovatel z 12. století, Snorri Sturluson. Jedná se o kroniku norských králů vládnoucích na Islandu.“

„Opravdu?“ zvolal jsem, jak nejlépe jsem dokázal. „A tohle je bezpochyby překlad do němčiny?“

„Pche,“ odvětil okamžitě profesor, „překlad?! Co bych dělal s překladem? Koho zajímá překlad? Toto je originální dílo v islandštině, prosté a bohaté zároveň. Jsou v něm nejruznější gramatické kombinace a četné idiomy. A spousta modifikovaných slov.“

„Jako v němčině!“ přisvědčil jsem znalecky.

„Ano,“ odpověděl strýček s pokrčením ramen, „ale islandština má tři rody jako řečtina a vlastní jména skloňuje jako latina.“

„Ach!“ řekl jsem, poněkud otřesen ve své lhostejnosti. „A tisk té knihy je hezký?“

„Tisk? Kdo mluví o tisku, nešťastný Axeli? O tisk tu vůbec nejde! Ach, ty to považuješ za tištěnou knihu? Hlupáku, vždyť to je rukopis, runový rukopis!“

„Runový?“

„Ano. A teď budeš jistě chtít, abych ti vysvětlil smysl tohoto slova.“

„Myslím, že ani nebudu,“ odpověděl jsem tónem člověka uraženého ve své ješitnosti.

Ale strýček na to nedbal a dál mě poučoval o věcech, které jsem vědět nechtěl.

„Runy,“ pokračoval, „jsou písmo kdysi používané na Islandu. Podle tradice je vymyslel sám bůh Ódin! Jen se podívej a obdivuj, ty bezbožníku, písmena, která vznikla v boží fantazii!“

Nevěděl jsem, co říci, a tak jsem klesl na kolena, což je odpověď, která se musí líbit bohům i králům, protože takové gesto je neuvádí do rozpaků. Vtom však jedna událost změnila směr našeho rozhovoru.

Z knihy totiž vypadl jakýsi špinavý pergamen.

Strýček se na něj vrhl se snadno pochopitelnou dychtivostí. Starý dokument, ukrytý celé věky ve starobylé knize, musel mít v jeho očích nesmírnou cenu.

„Co je to?“ vykřikl.